

Albert Nilsson som komparatist.

Till belysning av utvecklingsgången inom svensk litteraturhistorisk forskning.

Den moderna svenska litteraturforskningen grundlades av Henrik Schück och Karl Warburg, som började göra sig gällande omkring 1880. I fortsättningen framträdde med varje nytt decennium nya forskare. Den märkligaste av dessa senare forskargenerationer är utan tvekan den som slog igenom omkring år 1910, bestående av Anton Blanck, Fredrik Böök, Martin Lamm och Albert Nilsson, för att nu nämna dem i bokstavsordning. Det är vanligt att skilja ut den sistnämnde från de andra och låta honom framstå som en i eminent grad självständig vetenskapsman. Det kan naturligtvis inte falla mig in att förneka, att Albert Nilsson var en originell forskare, men det synes mig ha vetenskapshistoriskt intresse att visa, att han i metodiskt avseende i själva verket mottagit bestämmande intryck av en riktning, som under hans egna läroår var starkt framträdande inom den disciplin, som han ägnade sig åt. Lika lite som diktarna kan forskarna skapa av intet. Man kan på dessa med utbyte använda metoder, som litteraturvetenskapen utbildat för studiet av de förra.

Nitton år gammal avlade Albert Nilsson mogenhetsexamen 1898 och inskrevs på hösten samma år som student vid Lunds universitet. Efter ett par års studier blev han fil. kand. med filosofi, estetik med litteratur- och konsthistoria, latin, grekiska och semitiska språk i examen. Han övergick så till den teologiska fakulteten och var i september 1902 färdig med teoretisk-teologisk examen. Han fullföljde emellertid inte de teologiska studierna utan fortsatte inom den filosofiska fakulteten och avlade i maj 1905 lic.-examen med teoretisk filosofi och estetik som ämnen. Fyra år senare disputerade han för fil. doktorsgraden på avhandlingen Guyaus estetik och förordnades kort därefter till docent i estetik. Både i kandidat- och licentiatexamen hade han som tentator i estetik Ewert Wrangel. Född 1863, hade Wrangel efter att ha disputerat över ämnet Det karolinska tidevarvets komiska diktning

1888 blivit docent i estetik med litteraturhistoria. Han upprätt-höll den efter Gustaf Ljunggren lediga professuren i estetik från 1889 till 1891, då Henrik Schüch tillträdde den som ordinarie innehavare, och, sedan denne flyttat tillbaka till Uppsala, var han återigen t. f. professor i estetik från febr. 1898 till dec. 1899, då han utnämndes till ordinarie. Som vi sett var det på hösten 1898, som Albert Nilsson började studera i Lund. Det blev alltså för Wrangel, som han kom att bedriva sina studier i litteraturhistoria. Man kan nu fråga: Vad kan Wrangel ha betytt för sin elev? Vad intresserade sig Wrangel för i sin vetenskap vid tiden kring sekel-skiftet 1900? En undersökning visar, att han vid denna tid främst sysslade med uppgifter inom vad som kallades jämförande litteraturhistoria.

Det var redan under antiken man började använda jämförelsen vid litteraturstudiet. Man gjorde det för att närmare karakterisera en författare eller ett diktverk. Man fäste sig ursprungligen främst vid likheter, men så småningom började man också beakta olikheterna. Med de litterära studiernas återupplivande under renässansen kom jämförelsen åter till heders. Den var ett allmänt använt grepp på 1600-talet. Under La querelle des anciens et des modernes utnyttjade t. ex. Charles Perrault jämförelsen i stor stil i sin berömda dialogsamling *Parallèles des anciens et des modernes*. Även under 1700-talet utgjorde jämförelsen ett av litteraturkritikens mest anlitade grepp. Värdet av jämförelser vid litterär karakteristik framhävdes gärna av ledande franska tidskrifter som *L'Année littéraire*, *Journal étranger* och *Mercure de France*. I årgången 1780 av den sistnämnda tidskriften hävdar så en författare, att ett jämförande studium — *une étude comparée* — av de skriftställare, som hedrar de länder, som har en litteratur, utan tvivel är ett av de mest fruktbara sätten att understödja de litterära förmågorna¹.

¹ Det kan i förbigående erinras om hur i vårt land Kellgren emellertid energiskt reagerade mot bruket av jämförelsen för den litterära karakteristiken. Det gjorde han i förordet till Fredmans epistlar. Efter att ha vänt sig mot beteckningen »den svenske Anacreon» om Bellman och framhållit, att det var riktigare att i skalden se en svensk Pindaros, deklarerar han: »Men förkastom dessa jemnförelser. De äro ofta skadliga, alltid felaktiga. Det är genom dem, som författare, sedde på en enda förliknad svagare sida, af granskaren dömts någon gång med en stränghet, som haft sken af orättvisa. För-gätom aldrig, att varje sannt snille måste äga sin egen ursprungliga form, vara sig och ingen annan; att den onyttiga frågan om författares *likhet* leder som oftast till den förhatliga frågan om deras inbördes *företräde*; att denna icke kan

Under förra hälften av 1800-talet kom det i Frankrike ut en rad skrifter om författare och hela litteraturer, som deras upphovsmän kallade »études des littératures comparées». Det var sågottsom genomgående ett slags estetiska betraktelser, som gärna mynnade ut i raska generaliseringar och som oftast bara var oratoriska prestationer. Mot mitten av seklet fick detta slags studier mera sakligt innehåll. Genren spridde sig raskt över hela Europa och kom också till vårt land. Ett typiskt alster av detta komparativa litteraturstudium har vi på svensk botten i Gustaf Ljungrens dissertationserie från 1847: Euripides Medea, karakteriserad och jämförd med Shakespeares Othello. Det som gjorde, att den unge lundaestetikern tog upp till jämförelse dessa två verk, som det ju inte finns någon direkt litteraturhistorisk relation mellan, var givetvis, att båda var passionsdramer med besläktade konflikter.

Den teknik, som utbildades av dessa komparatister under början och mitten av förra seklet, kommer ju fortfarande till användning inom litteraturforskningen. Det hör till ordningen för dagen, att man för att karakterisera ett diktverk jämför det med andra av liknande innehåll och form. På annat ställe har jag föreslagit, att denna jämförelse skulle kallas litteraturhistoriens komparativa metod, detta, för att den inte, såsom inte sällan sker, ska förväxlas med vad som numera vanligen benämnes jämförande eller — bättre — komparativ litteraturhistoria¹.

Under 1800-talets sista decennier kan man urskilja tvenne riktningar inom det komparativa litteraturstudiet. Den ena, som i Frankrike hade en framstående företrädare i Gaston Paris, satte sig som mål att fastställa de element och temata, som var gemensamma för alla litteraturer, och att reducera dem till deras enklaste form. Sådana ämnen fanns t. ex. i sagorna om riddar Blåskägg och om Askungen, och man följde dem tillbaka till gamla myter eller primitiva seder. Denna riktning var nära förknippad med mytologi och folklore. Den andra riktningen strävade efter att klargöra och beskriva relationerna mellan *en* nations litterära liv och en annans. Vid studiet av den utveckling, som smak, uttryckssätt, genrer och tänkesätt genomgått, uppvisade den lån och påverkningar. Den främste representanten för denna riktning var i Frankrike, där detta studium flitigt bedrevs, Ferdinand Brunetière. Till denna riktning hörde också, för att ge ett par exempel, Georg Brandes genom sitt stora verk Hoved-

afgöras; att snillen äro att anse som oändliga storheter, således *omätlige*, och att allmänheten i synnerhet icke äger deras måttstock.»

¹ Vetenskap av i dag, Stockholm 1940, s. 109 f.

strömningar i det 19de Aarhundredes Litteratur och Erich Schmidt genom sitt klassiska arbete Richardson, Rousseau und Goethe, där den tyske forskaren följer ett kännesätts erövrande av en litterär genre genom studiet av den engelska familjeromanen, *La nouvelle Héloïse* och *Werther*. De här två omnämnda riktningarna uppbar i bästa sämja den *Congrès d'histoire comparée des littératures*, som var anordnad i Paris i samband med den stora världsutställningen 1900.

När de båda ovan nämnda berömda franska litteraturforskarna på Pariskongressen, som uttryckligen var ägnad det komparativa litteraturstudiet, framförde sina program, hade emellertid en ny riktning på detta område börjat framträda. Den var på kongressen företrädd av flera forskare. Även om dessa inte direkt räknades till spetsarna bland deltagarna, gjorde de sig påmint genom föredrag, och under de närmast följande åren skulle den nya riktningen få allt större inflytande för att efter en kort tid sågottsom helt undantränga de utformningar av komparativ litteraturforskning, som Gaston Paris och Brunetière hade verkat för. Den nya riktningens upphovsman var Joseph Texte. När denne år 1900 helt hastigt rycktes bort, var han endast 35 år gammal men hade då publicerat en rad skrifter, där han i teoretiska utredningar och i specialundersökningar framlagt sina åsikter om den komparativa litteraturhistoriens mål och medel. Hans huvudverk var doktorsavhandlingen *Jean-Jacques Rousseau et les origines du cosmopolitisme littéraire*, som hade den betecknande underrubriken *Étude sur les relations littéraires de la France et de l'Angleterre au XVIIIe siècle*. Detta arbete, som utkom 1895, innebar en revolution inté bara inom studiet av 1700-talets litteratur utan också inom det komparativa litteraturstudiet. Texte hade mottagit starka impulser från Brunetières behandling av komparativa spörsmål, men han har på självständigt sätt utbildat sin lärares åsikter, varvid han till en del var bestämd av Gustave Lanson, den franska litteraturforskningens förnyare omkring sekelskiftet, till vilken han förresten dedicerat sin avhandling. Det avgörande hos Texte och hans efterföljare, bland vilka snart Fernand Baldensperger framträdde som ledare, kan sammanfattas i två punkter. För det första: den uppgift, som en komparativ litteraturforskare ställer sig, ska vara franssprungen ur faktiska relationer. Jämförelser, byggda på yttre analogier, av vad slag de vara månde, har intet värde eller berättigande. Härmed utdömdes undersökningar av det slag, som t. ex. Gustaf Ljunggren gett prov på i sina medeadissertationer. För det andra: den upptagna uppgiften ska lösas enligt strängt historisk metod. Generaliseringar, som endast stöder sig på ytliga och snabba studier, sak-

nar värde och berättigande. På denna punkt möter man inflytandet från Lanson. På grundval av dessa allmänna satsar har ledande franska komparatister som Baldensperger, Paul Hazard och Paul Van Tieghem utarbetat en rikt förgrenad metodlära. Det säger sig självt, att denna moderna komparativa litteraturhistoria inte har något med jämförelse i detta ords egentliga betydelse att göra. Namnet på denna disciplin inom litteraturforskningen är tyvärr numera vilseledande — det händer till och med att fackmän inte har riktigt klart för sig, vad termen innebär — men det har blivit så inarbetat, att det nog inte lönar sig att försöka ersätta det med ett annat ¹.

Det komparativa litteraturstudium, som utbildades ute på kontinenten från och med mitten av förra seklet, kom ganska tidigt till Sverige. Dess synpunkter och resultat beaktades av flera svenska forskare. Gustaf Ljunggren, som med tiden frigjorde sig från den estetiserande metoden och tillägnade sig den historiska, har i sitt grundläggande arbete om det svenska dramat, publicerat 1864, uppmärksammat det utländska inflytandet på den genre han behandlade. I förordet till det nämnda verket skriver han: »Vidare hafva vi nödgats fästa uppmärksamheten vid den utländska vitterhet, som på våra skådespel inverkat, ty i fråga om dramat står vår bildning på fullkomligt 'ofri grund'» ². Han lämnar utförliga redogörelser för den medeltida dramatiken, det tyska dramat under reformationstiden och för det franskklassiska dramat. När Carl Rupert Nyblom två år senare skulle provföreläsa för professuren i estetik i Uppsala, hade han som självvalt ämne Öfverblick öfver den svenska litteraturens förhållande till andra länders under olika tider. Genom sitt avskilda läge hade svenskarna, påpekade Nyblom, mer än något annat folk varit skilda från ett direkt deltagande i de stora andliga rörelserna inom de egentliga europeiska kulturländerna. Det var i dessa, som »under tidernas lopp de vågor börjat att bölja, af hvilka sent omsider äfven en svag dynning slagit mot vår aflägsna strand». Det var dessa dynningar utifrån och deras betydelse för den svenska litteraturen han redogjorde för i sin överblick ³. De »olika inverkingar från främmande håll», som Nyblom fastställer, kan lämpligen sammanfattas med hans egna ord: »en svag återverkan af

¹ För denna översikt över det komparativa litteraturstudiets historia jfr F. Baldensperger, *Littérature comparée, Revue de littérature comparée* 1921, s. 5 ff.

² Gustaf Ljunggren, *Svenska dramat intill slutet af sjuttonde århundradet*, Lund 1864, s. III f.

³ Carl Rupert Nyblom, *Estetiska studier*, Stockholm 1873, s. 167.

medeltidens riddarlitteratur; en lika svag af den unga humanismens inverkan på det reformerade Europa; en stark och mäktig våg från högrenaissancens antik-efterbildning; en flyktig, men för oss mycket betecknande inflytelse af den italienska manierismen inom poesien; derpå den klassiska riktningen, först öfvervägande engelsk, sedan rent fransysk; sist reaktionen mot dess nykterhet från den tyska Aufklärungs-poesien och romantiken, samt slutligen intryck af den tyska och danska högblomstringen jemte spridda inflytanden från åtskilliga håll»¹. Det var klart, att tidigare forskare hade lagt märke till dessa förbindelser med utlandet, men det var ingen som så programmatiskt bestämt hävdade nödvändigheten av att vid studiet av svensk litteratur komma ihåg dennas beroende av utländsk. Ett ännu mer karakteristiskt prov på att man i Sverige följde det dåtida moderna komparativa litteraturstudiet ger Rudolf Hjärne i en i Nu 1877 publicerad uppsats Esaias Tegnér's lärare och förebilder. Hjärne sätter den svenske diktaren i förbindelse med grekiska, romerska, tyska och franska författare. Han framhåller mera allmänt hans frändskap med olika utländska diktare. Han noterar reminiscenser och direkta lån. Den sida, som han ägnar åt Tegnér's förhållande till Schiller, innehåller i själva verket in nuce Albert Nilssons bekanta undersökning av samma ämne. En jämförelse mellan de två uppsatserna visar å andra sidan, hur kraftigt tekniken inom det komparativa litteraturstudiet utvecklats hos oss under de tre decennier, som ligger mellan de två studierna. Denna utveckling hänger nära samman med den förnyelse, som svensk litteraturhistorisk forskning genomgick under slutet av 1800-talet under inverkan utifrån. Den historisk-filologiska metod, som utbildats i de stora kulturländerna, främst Frankrike och Tyskland, slog igenom vid de svenska högskolorna på 1880-talet tack vare Henrik Schücks och Karl Warburgs insatser.

Det hör nu till saken, att de båda nämnda forskarna drevs av stort intresse för studiet av utländskt inflytande på den inhemska litteraturen. Gång på gång inskräpte de vikten av att ha ögonen öppna för relationerna med främmande länder. De gjorde själva komparativa studier. Den första mera betydande undersökningen lämnade Karl Warburg i sin 1884 utgivna bok *Holberg och Sverige*. När Schück i *Nordisk revy*, som var organ för åttitalets opponenter inom kultur- och naturvetenskaperna i Uppsala, recenserade skriften, passade han på att slå ett slag för sitt och sin kollegas intresse för det komparativa litteraturstudiet. Han skrev: »Ehuru väl det äfven för Holbergforskaren bör vara af

¹ C. R. Nyblom, a. a. s. 190.

vikt att känna den store författarens inverkan på ett grannfolks odling, är det egentligast såsom ett bidrag till *vår* litteraturhistoria som d:r Warburgs arbete har betydelse, och jag tvekar ej att såsom ett synnerligen lyckligt grepp beteckna detta — såvidt jag för tillfället erinrar mig — första försök att uppvisa en utländsk författares betydelse för och inverkan på vår egen literatur. Jag hoppas också, att detta första försök måtte efterföljas af flere. Sitt egentliga värde äger väl litteraturen hufvudsakligen från den synpunkten, att den är ett uttryck för, hvad ett folk under ett visst skede af sin utveckling känt och tänkt. Själfva boken i och för sig har åtminstone i mina ögon intet intresse; utan det som har betydelse för oss är människan, som från dessa blad talar till sina samtida och där utvecklar sina och sitt tidevarfs ideer. Litteraturhistorien är i själfva verket intet annat än framställningen af dessa ideer. Men genom den olycksaliga sammanblandningen af språkhistoria och litteraturhistoria har man gjort denna sista vetenskap blott till framställning af hvad *svenskar* skrivit på *svenska*. Genom denna inskränkning har också litteraturhistoriens mål endast ofullständigt blifvit nådt. Jag vill välja ett exempel. Om någon i framtiden kommer att skildra våra dagars literära historia och icke tager hänsyn till den dansk-norska litteraturen (Ibsen m. fl.), skall han endast gifva en bristfällig bild af den svenska odlingen under vår tid. Dessa utländska författare hafva lästs nästan mer än våra egna (en bokhandelsstatistik skulle här vara högst upplysande), de hafva varit ett nästan lika advekat uttryck för våra ideer som för danskars och norrmäns, de frågor de behandlat hafva hos oss diskuterats nästan ifrigare än på andra sidan Kölen, med ett ord, de utgöra också en insats i vårt literära lif, och en insats som har mera verklig betydelse än månget inhemskt arbete. Det kan synas som en paradox, men enligt min mening höra t. o. m. Zolas arbeten förr till våra dagars svenska litteraturhistoria än t. ex. J. P. Wallins voluminösa, prisbelönta och olästa verk»¹.

I fortsättningen publicerade Warburg flera komparativa studier, såsom Anna Maria Lenngren och den samtida dansk-norska skämtdikten samt En förebild till Asteropherus' Tisbe, båda publicerade 1887, Rasmus Rask och Sverige 1888, Rasmus Nyerups svenska brevväxling 1894 och Bellmansdikten i Danmark 1895. I den sistnämnda uppsatsen möter en passus av programmatisk karaktär, som erinrar om det ovan citerade uttalandet av Schüek tio år tidigare. Den lyder så: »Ett folks litteraturhistoria skrives icke blott genom tecknandet af dess egna författares skrifter och

¹ Nordisk revy, årg. 2, Uppsala 1884, sp. 332—333.

dessas öden i det egna landet; det är icke utan betydelse att studera i hvad mån främmande verk ingått i den läsande allmänhetens bokskatt, icke håller utan vikt att iakttaga i hvad mån en inhemsk författare är känd i utlandet. En utländsk skriftställare kan vid vissa tider hafva utöfvat ett ojämförligt större inflytande än det stora flertalet inhemska. Hvilken betydelse har icke vid olika tider den katolska kyrkolitteraturen och legenderna, Luthers och andra reformatorers arbeten, folkböcker och folksagor, Holberg, Voltaire, Rousseau, Shakspeare, de tyske klassikerne och nyromantikerne, de franske och engelske romanförfattarne från seklets midt och i våra dagar exempelvis Henrik Ibsen ägt för Sveriges bokläsande allmänhet! Hvad roll har i jämförelse härmed våra egna andra och tredje rangens författare spelat?»¹

Henrik Schück offentliggjorde också några komparativa studier, närmast av det folkloristiska slag, som Gaston Paris hade gett prov på, såsom *Den vandrande juden* 1886, *En spansk saga* — och en dansk, 1887, som handlar om H. C. Andersens Kejsarens nya kläder och dess förebild i Juan Manuela novellsamling *El conde lucanor*², *Englische Komödianten in Schweden* och *Marcolfussagan* i Sverige, båda 1892. Sitt intresse för jämförande litteraturhistoria fick han tillfälle att dokumentera uttryckligen, när han 1889 recenserade J. Paludans två år tidigare utgivna arbete *Fremmed Inflydelse paa den danske Nationalliteratur* i det 17. og 18. Aarhundrede. Vad som hindrade forskningen att urskilja och framförallt att rätt värdesätta de utländska inflytandena på den inhemska litteraturen var, hävdade Schück, vad han kallade »nationella fördomar». Den som t. ex. ansåg, att den klassiska bildning, som under renässansen tryckte sin prägel på den europeiska litteraturen, varit en olycka och ett hinder för folkens naturliga utveckling, var inte lämplig att skriva den tidens historia. Han utdömde fördenskull ett arbete som grundtvigianen C. Rosenbergs *Nordboernes Aandsliv*. Däremot är han full av erkännande för den undersökning, som utförts av Paludan. Han karakteriserar denne som »en forskare, hvilkens synvidd icke begränsats af några förutfattade meningar om nordisk folklighet». Den danske litteraturhistorikern hade enligt Schück med stor lärdom löst den uppgift han föresatt sig, »att för den ifrågasvarande perioden uppvisa den danska diktens beroende af den tyska både med afseende på teori och tillämpning»³. Det kan här er-

¹ Samlaren 1895, s. 13.

² Att Andersen för sin saga Kejsarens nya kläder utnyttjat den spanska novellsamlingen hade tidigare påvisats av G. Brandes i *Kritiker og Portraiter*, København 1870, s. 310.

³ Nordisk tidskrift 1889, s. 74 ff.

inras om att Schüek i den teckning av den svenska litteraturens utveckling från äldsta tider fram till 1700, som han gav i sin 1885 till 1890 häftesvis publicerade litteraturhistoria, ägnade stor plats åt de utländska strömningar, som återverkat på svenskt kulturliv.

Även utanför de litteraturhistoriska fackkretsarna kan man under det slutande artonhundratalet möta detta intresse för jämförande kulturstudier. Det är uppenbart, att detta intresse hos såväl forskare som lekmän hör samman med tidens starka kosmopolitiska inriktning. Det var under åttitalet, som August Strindberg utarbetade sitt 1891 utgivna arbete om franskt inflytande på svenskt kulturliv, *Les relations de la France avec la Suède*. Den store diktarens undersökning var mycket dilettantisk, och Schüek skyndade att i en utförlig recension uppvisa dess brister. Av metodiskt intresse är följande sats i hans anmälan: »Ett fel, för hvilket en författare till ett dylikt arbete har lätt att råka ut, är att han öfverdrifver betydelsen af det inflytande han vill skildra»¹.

Det var inte bara som forskare och skribent, som Henrik Schüek visade, vilken vikt han tillmätte det jämförande litteraturstudiet. Han gjorde det också som akademisk lärare, framförallt sedan han i början av nittitalet blivit professor i Lund. Han tillträdde professuren under våren 1891, och fr. o. m. vårterminen följande år började han hålla seminarieövningar i sitt ämne. Gång på gång gav han härvid sina elever uppgifter av jämförande natur, såsom det framgår av de bevarade uppsatserna från hans professorstid i Lund, numera deponerade i LUB. Av de 49 uppsatserna innehåller inte mindre än 17 jämförelser av det ena eller andra slaget. Man kan efter uppgifternas art fördela dessa uppsatser på tre grupper. Den första består av jämförelser i egentlig mening, är alltså prov på vad jag kallar litteraturhistoriens komparativa metod. Den andra gruppen utgöres av komparativa studier i mera modern mening. Den tredje omfattar uppgifter, som står på gränsen mellan de två första. Till den första gruppen för jag uppsatser som denna: Jemförelse mellan *Vita nuova* och *Fiametta*. Den andra gruppen omfattar följande uppsatser: Frihetstidens svenska lustspel i dess förhållande till Holberg, Den litterära beröringen mellan Sverige och Frankrike under medeltiden, Lustspelet under Gustaf III, Den litterära beröringen mellan Sverige och Norge under medeltiden, Sveriges litterära beröring med Tyskland under medeltiden, Den litterära beröringen mellan

¹ Nordisk tidskrift 1891, s. 454.

Sverige och Danmark under medeltiden, Holbergs förhållande till det antika lustspelet, I vad mån har den engelska litteraturen påverkat den svenska under frihetstiden? Det är intressant att se, att ledaren för seminarieövningarna tydligen äsyftat en systematisk inventering av utländskt inflytande på den inhemska litteraturen under medeltiden.

Några av Schücks lärjungar under hans lundatid avslutade sina studier för honom med disputationer. Även i dessa möter man tydligt lärarens intresse för den jmförande metoden. Ät Theodor Hasselqvist gav han en direkt komparativ uppgift: *Ossian i den svenska dikten och litteraturen*, 1895. I företalet till sin stora avhandling om Hedvig Charlotta Nordenflycht, avslutad samma år, förklarar John Kruse: »För att fullt förstå en literär företeelse fordras att sätta densamma i en allsidig belysning af dess samtids menniskor, seder och framför allt litteratur. Jag har därför i synnerhet bemödat mig att med den komparativa litteraturforskningens metod påvisa tidigare och nyare, svenska och utländska författares inverkan på fru Nordenflychts literära produktion»¹. Att Kruse här även tar med de inhemska influenserna på föremålet för sin studie, visar på ett intressant sätt, hur uppfattningen om den komparativa litteraturhistoriens metod även bland vetenskapsidkarna vid denna tid ännu inte är klart utbildad här i landet.

Det kunde nu vara intressant att veta, om och hur mycket Schücks inriktning på det komparativa litteraturstudiet kan ha betytt för den docent, som han övertog, när han kom till Lund. Det visar sig, att Wrangel redan i sin doktorsavhandling från 1888, *Det Carolinska tidehvarfvets komiska diktning*, i stor utsträckning uppmärksammat utländskt inflytande på den svenska litteraturen. Han ger bl. a. en översikt över renässanskulturens inträngande på svensk botten, varvid han särskilt beaktar inflytandet från Holland. Under de följande tio åren uppvisar emellertid Wrangels produktion egentligen inte något, som kan räknas till komparativ litteraturforskning. Mot slutet av 90-talet utsänder så Wrangel en lång rad bidrag till utforskandet av utländskt inflytande på svenskt kulturliv. 1897 publicerade han *Om de främmande lärde vid drottning Christinas hof och Sveriges litterära förbindelser med Holland, särdeles under 1600-talet*, det senare ett ämne, som han redan varit inne på i sin gradualavhandling, året därpå kom *Drottning Christina och Le Grand Cyrus, Danske og norske Studenter, der ere indskrevne i »Natio*

¹ John Kruse, *Hedvig Charlotta Nordenflycht*, Lund 1895, s. III.

Germanica» ved Universitetet i Orléans och Ett blad ur historien om Sveriges litterära förbindelser med Frankrike och under 1899 uppsatsen Till belysning af de litterära förbindelserna mellan Sverige och Tyskland under 1600-talet. Det är arbeten, som tydligen krävt flera års förstudier. Det bör ha varit i början av decenniet, som han på allvar gett sig ikast med dessa undersökningar. Man har därmed kommit tillbaka till den tid, då Schüeck började sin lärarverksamhet i Lund. Det är inte omöjligt, att Wrangel härvidlag tagit intryck av professorn i ämnet, något som ju var ganska naturligt.

Hur starkt intresserad Wrangel var av uppgifter av komparativ natur, framgår därav, att han deltog i den i det föregående omtalade stora internationella litteraturhistorikerkongressen i Paris 1900. Han uppträdde själv som föredragshållare. Han gav en *Aperçue de l'influence de la littérature française sur la littérature suédoise*. Den rapport från kongressen, som han publicerade i *Historisk tidskrift* samma år, visar, att han var väl förtrogen med samtida fransk komparativ litteraturforskning, inte minst den allra nyaste, mindre kända, som utgick från Joseph Texte, vilken han förresten betecknande nog omtalar i uppskattande ordalag. Det är intressant att se, hur Wrangel i sin redogörelse för föredragen på kongressen framhäver såna, som gick i »verkligt jämförande litteraturhistorisk riktning», föredrag, som berörde »de litterära inverkningarna från det ena folket till det andra». Det är här fråga om komparatister av den texteska skolan, forskare, som övertgett jämförandet i egentlig mening. Wrangel nämner så t. ex. ett föredrag, som redogjorde för de italienska källorna till du Bellays sonettsamling *Olive*, ett annat, som sysslade med Voltaire i Ungern, ett tredje, som behandlade de fjorton översättningar till italienska, som Voltaires *Zaire* upplevt. Man lägger märke till att Wrangel, som var ganska kritisk mot arrangemangen vid kongressen, i sin berättelse framhäver som betydelsefullt ett förslag, som Lanson framförde och som gick ut på »inrättandet af ett internationellt sällskap för studiet af litteraturernas jämförande historia». »Ett sådant sällskap skall säkerligen kunna göra stor nytta», kommenterar Wrangel¹. Till företräddarna för »verkligt jämförande litteraturhistoria» hörde Wrangel själv genom sitt föredrag.

¹. Jfr Wrangels referat av förhandlingarna i den litteraturhistoriska sektionen av den internationella kongressen för jämförande historia i Paris, *Historisk tidskrift* 20, Stockholm 1900, s. 321 ff. Det kan påpekas, att Wrangel även i sin konsthistoriska forskning anlade den moderna komparativa synpunkten. Så talade han på kongressen i Paris om ämnet *De l'influence française sur l'architecture scandinave au moyen âge*.

Som vi sett, hade Wrangel till en början främst inriktat sig på de litterära förbindelserna mellan Sverige och Frankrike, och det var resultatet av dessa studier, som han sammanfattade i sitt föredrag på pariskongressen, men ett par år tidigare hade han tagit itu med en systematisk utforskning av de svensk-tyska litterära förbindelserna. Sedan han på våren 1898 blivit t. f. professor i estetik, ägnade han under höstterminen s. å. sina seminarieövningar åt en behandling av »Sveriges litterära förbindelser med Tyskland»¹. Den första frukten av dessa studier var den ovan nämnda uppsatsen från 1899. Under de följande åren publicerade Wrangel och hans lärjungar en rad uppsatser, som berör tyskt inflytande på svenska författare under nya tiden. Sådana uppsatser av Wrangel är följande: Tysklands litteratur under 1700-talet före Klopstock och dess förhållande till den svenska, 1901, Klopstock och Sverige och Schiller och Sverige, båda 1905, Goethe och Sverige, 1907, och Werther und das Wertherfieber in Schweden, 1908. Det har också varit Wrangels mening att ägna en särskild undersökning åt Runebergs förhållande till den tyska litteraturen, såsom det framgår av ett par uppsatser, som han skrev med anledning av hundraårsminnet av Runebergs födelse 1904. Den ena, Runeberg och Tegnér, var bifogad skrift till rektors inbjudan till Lunds universitets Runebergsfest, den andra, Runeberg och Sverige, ingick i Svenska litteratursällskapets i Finland stora festskrift med anledning av jubileet. Dessa uppsatser visar, hur Wrangel lärt av den texteska riktningen. Det gäller särskilt den senare undersökningen. Det har metodiskt intresse att med hjälp av kapitelrubrikerna följa gången av densamma: I. Runebergs förhållande till den äldre svenska vitterheten. II. Runebergs personliga förbindelser med svenska författare. III. Runebergs dikter och den svenska kritiken. IV. Spridningen af Runebergs skrifter i Sverige. Illustrationer, musik, öfversättningar. V. Nyare svensk Runebergslitteratur. Runebergshyllningar i Sverige. Runebergs inflytande på den svenska vitterhetens utveckling. I första avsnittet anställer Wrangel en direkt jämförelse mellan Runeberg och Tegnér i den äldre komparativa skolans stil. Härvidlag kommer han in på frågan om den finländske skaldens förhållande till tysk litteratur, ett spørsmål, som han i en not säger sig vilja spara till en särskild uppsats. En sådan kom dock aldrig tillstånd. I avhandlingen Runeberg och Tegnér behandlar han temat utförligare. Att Wrangels bebadade studie över det tyska inflytandet på Runeberg inte blev utförd, berodde skulle jag tro på att ämnet ingående behandlades i en samtidigt

¹ Jfr en not i Samlaren 1902, s. 37.

publicerad uppsats i *Samlaren* 1904 av schücklärjungen Johan Mortensen, Runebergs förebilder, ett karakteristiskt prov på intresset för komparativa studier bland sekelbörjans svenska litteraturhistoriker.

Som jag nämnde kan man också notera bidrag till utforskandet av de svensk-tyska litterära förbindelserna av lärjungar till Wrangel. Så publicerade Hilma Borelius i *Samlaren* 1901 en uppsats om Gessners inflytande på den svenska litteraturen och Enoch Ingers året därpå i samma tidskrift en studie över satirikern Rabener och hans svenska bearbetare. Andra exempel på intresset för komparativa uppgifter bland de yngre litteraturforskarna i Lund är Josef Ekedahls avhandling om Molbech den äldre och Sverige med underrubriken *Ur de litterära förbindelsernas häfder* (1906) och Johannes Wickmans *M:me de Staël och Sverige* (1911).

Wrangel, som under åren före och efter sekelskiftet varit så gott som helt upptagen av komparativa studier, vände sig under mitten av den nya århundradets första decennium till nya uppgifter, främst det ingående studium av Esaias Tegnér's biografi, som skulle sysselsätta honom livet ut. Den sista komparativa studien av hans hand kom 1908, den första större Tegnérstudien 1905. Wrangel lät sitt gamla och sitt nya forskarintresse gå tillsammans, när han under år 1904 i sitt licentiatseminarium behandlade Schillers inflytande på svenskt kulturliv. Ur dessa studier framgick några uppsatser, som publicerades i *Samlaren* 1905 och utkom som särtryck under titeln »Schiller och Sverige. En minnesskrift på hundraårsdagen af skaldens död» — uppslaget hade Wrangel tydligen fått från den nyss nämnda runebergsminnesskriften. Wrangel själv inledde häftet med en översikt över svensk opinion inför Schiller, där han avslutningsvis framhåller vikten av att fastställa påverkningarna från Schiller i svenskt kulturliv. Hilma Borelius skrev om Geijer och Schiller och Albert Nilsson behandlade Schillers inflytande på Tegnér och Tegnér's samtida. Denna uppsats, som blev antagen som licentiatavhandling, är minnesskriftens ojämförligt viktigaste bidrag. Det är Wrangels förtjänst att ha gett Albert Nilsson uppslaget till denna undersökning, ett uppslag, som blev av den allra största betydelse för Nilsson's fortsatta verksamhet som forskare. Det är emellertid uppenbart, att Wrangel även ifråga om vetenskaplig metod till Albert Nilsson förmedlat impulser, som för denne fick stor betydelse. Som vi sett var det sågottsom uteslutande med komparativa uppgifter Wrangel sysslade under åren före och efter sekelskiftet, de år, då just Nilsson studerade ämnet estetik samt litteratur- och konsthistoria. Det komparativa betraktelsesättet

gick Nilsson djupt i blodet. En genomgång av hans skrifter ur metodisk synpunkt visar detta.

Det är på ett tidstypiskt sätt Nilsson formulerar den uppgift han ställt sig i sin licentiatavhandling. »Det erbjuder», skriver han i inledningen, »ett icke ringa intresse att i ett lands litteratur följa utvecklingen af förståelsen för en främmande litterär storhet. I svensk litteratur är vid förra seklets början Schiller en af de få skaldar, hvilka såväl gustavianerna som nyromantikerna med beundran se upp till. Man kan utan överdrift säga, att han läses och uppskattas mera allmänt än Goethe. En Hammarskölds hårda kritik är i sitt slag ensam. Men det är skilda sidor af hans skaldskap, som gamla och nya skolan värdera. Den förra ser i synnerhet på hans förståndsklarhet och räknar honom till följd af denna i släkt med sig; den senare finner i hans sentimentalitet, i hans känslösvärmeri och flykt från verkligheten något af sitt ideal. De djupaste spåren i vår litteratur har Schiller satt genom sin inverkan på Tegnér, en med honom själf i mycket befreundad genius»¹.

Den första delen av avhandlingen formar sig till en regelrätt studie av det slag, som de franska komparatisterna kallar *la fortune d'un auteur*. Det redogöres här för hur Schiller blev bekant i Sverige. Man får veta, hur tyska språket börjar studeras mera allmänt under slutet av 1700-talet, hur tysk litteratur och tyska tidskrifter uppmärksammas, hur Schiller blir översatt, hans lyrik, hans historiska arbeten och hans dramer. Det uppvisas vidare, hur svenska författare reagerat inför Schiller, först Leopold och så romantikerna, särskilt Hammarsköld. Så kommer en redogörelse för översättningar efter 1810 och uppgifter om Schillers verk på tyska, tryckta i Sverige. Den andra huvudavdelningen handlar om Tegnér och Schiller. Nilsson inleder med några principiella anmärkningar angående påverkningsstudier. Det är, framhåller han, naturligtvis omöjligt för en författare att helt och hållet hindra att reminiscenser smyger sig in. »En hetsjakt efter sådana», deklarerar han, »kan icke heller äga något annat än kuriositetsintresse. Det är först då man anlägger en historisk-psykologisk synpunkt, studiet af dessa kan skänka något. Genom att undersöka ett motivs olika behandling, de efterbildningar den ene författaren efter den andre gjort, kan man finna en punkt, som kastar ljus öfver deras olika frambringelsesätt och arten af deras fantasi- och känslolif»². Man möter här ett eko av de erinringar

¹ Samlaren 1905, s. 10 f.

² Samlaren 1905, s. 31.

ifråga om studiet av influenser, som hörde till ordningen bland *Textes lärjungar*.

Jag återgår till Schilleravhandlingen. Albert Nilsson kommer in på sitt huvudämne. Han erinrar om att Tegnér's bildning var mera fransk än tysk. Under sina första studier hade Tegnér sågottsom helt försummat den tyska litteraturen. Han hade tidigt fått starka antipatier mot allt, som var tyskt. Det tyska var för honom detsamma som metafysik, nebulism, poetiskt grummel. Som student mottog han emellertid djupa intryck från tysk kultur, främst från Kant. Från denne var, påpekar Nilsson, vägen inte lång till Schiller. Innan han går vidare, anställer han en jämförelse i traditionell stil mellan den tyske och den svenske diktaren. Han drar först fram de många likheterna mellan deras skaldelynnen (s. 33 f.) och påpekar så några olikheter. Han låter denna jämförelse följas av en ny, mellan Tegnér och Goethe, varvid han särskilt dröjer vid de divergenser han anser föreligga. Efter dessa jämförelser vidtar så undersökningen av Schillers betydelse för Tegnér. Enligt Nilsson kan man datera det stora genombrottet i Tegnér's diktning till år 1806. En viktig orsak till detta genombrott var, hävdar han, inflytandet från Schillers diktning. Han stöder sin tes genom att påvisa överensstämmelser mellan enskilda dikter av de båda skalderna, verbala reminscenser, likheter i versmått och uppfattning. Nilsson framhäver särskilt de Tegnérdikter, som är nära besläktade med den schillerska konståskådningen, såsom *Skidbladner* och *Sången*, han dröjer vid de två författarnas antikuppfattning — Tegnér's visar vara influerad av Schillers — han sätter ifråga ett samband mellan Tegnér's hjältekult och Schillers, han försöker spåra influenser från den senare på Tegnér's stil och metrik och avslutar sin undersökning med att ådagalägga, att den svenske diktarens estetik i det närmaste sammanfaller med den kant-schillerska. Den tredje huvudavdelningen av Nilssons avhandling ger en skiss över Schillers inflytande på en del av Tegnér's samtida. Han slutar sin framställning med att hävda: »Schiller var en af de stora andar, som bildade släkten. Men största betydelse för vår litteratur har han fått därigenom, att han så djupt påverkade Tegnér. Hade icke Tegnér hos Schiller funnit klarhet öfver sig själf, väckelse och näring, hade troligen icke hans lyrik slagit ut i den rika och härliga blomstring, den har att uppvisa under seklets första decennier». (s. 59 f.).

Av den analys, som här gjorts av Albert Nilssons förstlingsarbete som litteraturhistoriker, bör framgå, att det utgör en tidstypisk komparativ studie av det slag, som med direkt eller indirekt mönster från den texteska forskargenerationen i Frankrike

utfördes lite varstans i Europa under början av innevarande sekel, här i Sverige främst av Ewert Wrangel och hans elever, till vilka ju Albert Nilsson själv hörde. Det bör kanske påpekas, att det i hans framställning inte finns någon diskussion av den forskningsmetod, som han använt i sin undersökning av Schillers inflytande på Tegnér och dennes samtida; tillvägagångssättet har uppenbarligen framstått för honom som något självklart, naturligt — och det borde det ju också göra för en elev av Ewert Wrangel. Även om Albert Nilsson i fortsättningen inte kom att utföra någon så regelrätt komparativ undersökning som den här behandlade, så skulle, såsom vi ska se, det betraktelsesätt, som legat till grund för hans schillerstudie, spela in vid utformningen av en rad av hans större och mindre arbeten.

Det fördjupade studium av Schillers verk, som den ovan behandlade undersökningen givetvis krävt, fick den allra största betydelse för Albert Nilsson som forskare. Inte minst tog han intryck av Schillers av Kant påverkade konstlärer. Denna har i hög grad varit bestämmande för hans egen estetiska åskådning. Det är betecknande, att han i sin avhandling om Guyau, hans första stora arbete efter licentiatavhandlingen, ivrigt försvarar Schiller, vars lekteori den franske evolutionsestetikern tillbakavisat. Nilssons kritik av Guyaus uppfattning om det sköna bygger främst på den kant-schillerska estetiken (jfr a. a. särskilt ss. 22—57). Det kan påpekas, att Nilsson vid sin anslutning till denna konstlära kan ha varit på ett eller annat sätt påverkad av sin lärare i filosofi, Hans Larsson.

Det var inte bara som estetiker Albert Nilsson mottog avgörande intryck från den kant-schillerska estetiken. Denna skulle få ännu större betydelse för honom som litteraturhistoriker. Som vi såg, hade Nilsson i sin undersökning av Tegnérns förhållande till Schiller utgått från den inom den dåtida forskningen gällande uppfattningen, att Tegnér i sin bildning främst var fransk — en uppfattning, som särskilt Georg Brandes utvecklat i sin bekanta bok om Frithiofskalden — och sedan påvisat, att den unge Tegnér i själva verket mottagit avgörande intryck från sin samtids tyska kulturströmmar. Bl. a. hade han, om också mera i förbigående, påpekat, vilken roll den kant-schillerska estetiken spelat för Tegnérns uppfattning om konsten och konstnären. Efter ha avslutat sin doktorsavhandling vände Albert Nilsson tillbaka till det spörsmål, som han varit inne på i sin licentiatavhandling: Tegnér och den tyska filosofin, enkannerligen den tyska estetiken. Han underkastade ämnet en förnyad ingående undersökning, vars revolutionerande resultat meddelades i den avhandling, som in-

ledde den edition av Tegnér's filosofiska och estetiska skrifter, som han 1913 gav ut tillsammans med Bert Möller. Inledningen bär titeln Tegnér's filosofiska och estetiska studier, men ser man närmre efter, visar den sig i grunden vara upplagd som en komparativ undersökning. Den uppvisar ett utländskt inflytande på den svenske diktaren. Den hade kunnat kallas: Tegnér och den tyska idealismen. I avhandlingens första kapitel, som redogör för Tegnér's befordringar vid universitetet, får Nilsson tillfälle att visa, hur Tegnér kom i kontakt med de nya idéerna. Det andra kapitlet, som helt kort benämnes »Kantska filosofien», redovisar för inflytandet på Tegnér från Kant, Fichte och Schelling. Det tredje kapitlet, »Kant-Schillerska estetiken», vidareutför uppslag i uppsatsen från 1905. I det följande kapitlet visas, hur Tegnér's uppfattning av antik och modern poesi påverkats från tyskt håll. Det femte slutligen leder i bevis, hur den svenske diktarens naturuppfattning ävenledes är utformad under inflytande från den tyska idealismen. Att det verkligen kan vara berättigat att uppfatta Albert Nilssons avhandling som i grunden en komparativ studie, därför kan man finna stöd hos författaren själv. I avslutningen förklarar han, att syftet med undersökningen just varit att »i någon mån visa, hur rikt Tegnér's åskådning befruktats av tidens väldigaste idéströmning, den tyska idealismen». (a. a. s. 140). Han vänder sig avslutningsvis mot Brandes' påstående, att Tegnér varit »upaavirkelig for nogen som helst tysk Inflydelse». Det grundfalska i detta påstående är det som Nilsson har velat visa med sin avhandling.

Albert Nilssons två följande större arbeten, avhandlingarna om Johan Fredrik Neikter (1913) och Thorild (1915), är av samma slag som den senast berörda tagnérstudien. De innebär revision av gällande uppfattning, de går ut på att precisera, nyansera. Vid närmare undersökning visar det sig, att Nilsson även i dessa arbeten i stor utsträckning tillämpar den komparativa litteraturhistoriens betraktelsesätt och metoder. Det gäller inte minst det andra av de nämnda verken. Det kan sägas handla om Thorild och Spinoza, det visar, hur Thorild som ung lundastudent kommer i kontakt med författaren till *Ethica*, hur denne i skilda avseenden påverkat den svenske författaren på ett helt annat djupgående sätt, än den tidigare forskningen räknat med. Utom inflytandet från den holländske filosofen behandlar Nilsson Thorilds beroende av en rad andra utländska författare, Leibniz, Shaftesbury, Pope och Young. Albert Nilsson sammanfattar själv sin undersökning av de utländska influenserna på Passionernas skald sålunda: »Spinoza, Leibniz, Shaftesbury och Pope höra alla till Thorilds älsklingsförfattare och han har lärt av dem alla». (a. a. s. 22).

Vad Passionernas skald lärt av de olika tänkarna och diktarna är vad Nilsson uppvisar i sin bok. De resultat, som han vunnit genom sina komparativa undersökningar, utnyttjar han för sin karakteristik av Thorild.

Ännu tydligare än i de två nu nämnda arbetena framträder Albert Nilsson som komparatist i sitt andra stora huvudarbete, *Svensk romantik* (1916). Det är, såsom verkets under rubrik betygar, ur en speciell synpunkt han här har undersökt den svenska romantiken. Det är den platoniska strömningen i svensk litteratur från slutet av 1700-talet till slutet av 1800-talet han följt. Han inleder därför arbetet med en översikt över de platoniska tankegångarna och deras vandring fram till den tyska idealismen, »Från Platon till Schelling». Det är ju inte alltid, som de platoniska inslagen i den svenska romantiska dikten går direkt tillbaka till mästaren, de kan ha förmedlats av senare platonpåverkade skribenter, varför boken också ger bidrag bl. a. till Kants och Schellings inflytande på svenska diktare. Även i detta arbete kan man finna prov på jämförelser i detta ords egentliga betydelse, så t. ex. den jämförelse mellan Rydberg och Tegnér, vari boken utmynnar.

Även i Albert Nilssons senare produktion kan man gå på gång märka spår av hans komparativa litteraturhistoriska skolning. Ett utmärkt exempel ger uppsatsen *Åra, rikedom och vällust*, publicerad i *Ur diktens värld* 1926¹. Han undersöker här, hur ett motiv, som han återför till medeltiden men som synes gå tillbaka till antiken — det möter bl. a. i en av Platons dialoger — och som upptagits av Spinoza, varierats av en lång rad svenska diktare, Runius, Thorild, Tegnér, Rydberg och Fröding. I en inledning ger han en översikt över motivets vandring fram till den protestantiska teologien. Uppsatsen är i hög grad betecknande för Albert Nilsson som komparatist. Han syftar aldrig till en uttömmande behandling av en företeelse utan håller sig till huvudpersoner och huvudverk. Han hade utan större möda kunnat påvisa, hur det av honom upptagna motivet återfinnes lite varstans i den svenska 1600-talslitteraturen, men han har försmått detta och nöjt sig med att, som han själv framhåller, visa »begreppstrilogiens förekomst i några representativa dikter i vår litteratur från olika tider». (a. a. s. 31). Det kan på detta vis komma något schematiskt över hans komparativa undersökningar.

Av komparativ karaktär var även Albert Nilssons sista stora arbete, *Tre fornnordiska gestalter*, publicerat 1928. Han öppnar

¹ Det kan påpekas, att titeln på Nilssons essäsamling tydligen går tillbaka på Esaias Tegnér d. y:s essäserie *Ur språkens värld*.

sitt förord med denna deklaration: »Det har synts mig vara en lockande uppgift att i en komparativ studie sammanställa de tre förnämsta diktverken, som den nordiska renässansen frambragte i Danmark, Sverige och Finland — Oehlenschlägers Helge, Tegnér's Frithiofs Saga och Runebergs Kung Fjalar. Det förefinnes mellan de tre diktverken ett inre samband: Kung Fjalar är enligt min mening betingad av Frithiofs Saga, liksom Frithiofs Saga är betingad av Helge». (a. a. s. 5). Det kan i förbigående påpekas, att denna tes i grunden inte var ny. Den hade tidigare framförts av Johan Mortensen i uppsatsen Runebergs förebilder ännu en gång¹. Mycket typiskt för Albert Nilsson som komparativ forskare är vad han säger i fortsättningen i förordet: »Någon uttömmande analys har jag icke åsyftat; jag har betraktat diktverken från vissa ledande synpunkter och vad som fallit utanför har jag gått förbi; ett och annat är berört i noterna på slutet». Man kan också ta fasta på hans förklaring, att han inte velat ge »en jämförande värdering av de tre diktverken». »Vart och ett av dem äger», skriver han, »sin säregna skönhet, och det förefaller mig lika naturligt, att en dansk sätter Helge främst, en finne Kung Fjalar, som att Frithiofs Saga står en svensks hjärta närmast.» Undersökningen blir emellertid aldrig i sträng mening komparativ. Boken består av tre relativt självständiga studier. Det är endast då och då, som Nilsson berör det samband mellan ett senare och ett tidigare av de tre verken, som han hävdade i förordet. Ibland rör sig Nilsson med jämförelser i egentlig mening, t. ex. då han jämför »Oehlenschlägers Helge och Tegnér's Frithiofs Saga med hänsyn till påverkan från antiken, särskilt de homeriska dikterna». (a. a. s. 122). Det här berörda kapitlet utformar sig emellertid i själva verket till en fristående regelrätt studie i komparativ litteraturhistoria, som i registret alldeles riktigt fått överskriften Homeriska motiv i Frithiofs Saga.

Den komparativa inställningen möter ännu i Albert Nilssons sista skrift, Tegnér och Uppsalafilosofien, utgiven 1934. Detta förvånar ju inte, eftersom han här sysslar med frågor, som han själv tidigare behandlat i sina två första, klart komparativa studier över Tegnér. Han skriver på ett ställe i den nämnda boken: »Man kunde i en jämförande studie undersöka, i vilket beroende Tegnér står till fransk, engelsk och tysk litteratur, förarbetena äro till en stor del redan gjorda. Det skulle visa sig, att Tegnér lärt mycket av engelsmännen, mest av tyskarna, men ganska litet direkt av fransmännen». (a. a. s. 6). Det var skada, att inte Albert Nilsson fick tillfälle att själv utföra den kompara-

¹ Jfr Samlaren 1908, s. 165.

tiva undersökning han här talar om. De förarbeten till den, som han hänvisar till, hade till största delen honom själv till upphovsman. Ingen hade större förutsättningar än han att låta ett sådant arbete bli ett standardverk i svensk komparativ litteraturhistoria. Albert Nilsson kan utan tvekan räknas till vårt lands främsta komparatister.

Den här gjorda undersökningen av Albert Nilssons litteraturhistoriska produktion bör ha visat, att han mottagit avgörande intryck av den forskarriktning, som var förhärskande inom komparativ litteraturhistoria, när han själv började utbilda sig för sin kommande gärning, och som hade en ivrig företrädare i hans förste handledare i vetenskaplig teknik. Eleven kom emellertid att överglänsa sin lärare. Albert Nilssons undersökningar ledde till resultat, som väsentligen utvidgade och fördjupade uppfattningen om en rad viktiga författare och strömningar i svensk litteratur.

Harald Elovson.